

İshak Turan*. Çin'in Enerji Güvenliği Politikası: Kuşak Yol İnisiyatifi ve Avrasya'da "Yeni Büyük Oyun", Nobel yayınları, Ankara 2020.

Ali Asker¹ , Mustafa Cem Koyuncu²

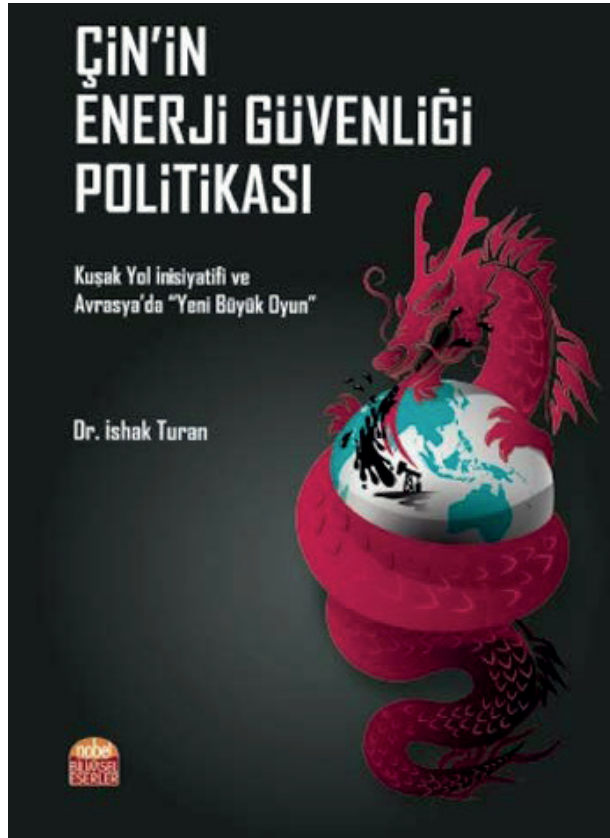
*Dr. İshak Turan 1983 yılında doğdu ve ilk ve orta eğitimini Bursa'da tamamladı. İngiliz Dili Edebiyatı ve Çeviri Bilimi alanlarında akademik diplomaları olan Turan, uluslararası ilişkiler alanında da yüksek lisans ve doktora yaptı. Enerji Güvenliği, Çin'in dış politikası ve Tayvan üzerine çalışmaları vardır. 2006 yılından beri Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesinde akademisyen olarak çalışmaktadır.

¹Ali Asker, (Öğr. Üyesi, Doç. Dr.),
Karabük Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler
Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
Karabük, Türkiye.
E-posta: aliasker2068@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1801-3371

²Sorumlu yazar/Corresponding author:
Mustafa Cem Koyuncu, (Yüksek Lisans Öğrencisi),
Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bölge Çalışmaları Anabilim Dalı, Karabük, Türkiye.
E-posta: cemkoyuncu90@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3325-6232

Başvuru/Submitted: 17.02.2021
Kabul/Accepted: 18.02.2021

Atıf/Citation: Asker, Ali ve Koyuncu, Cem.
"Çin'in Enerji Güvenliği Politikası: Kuşak Yol
İnisiyatifi ve Avrasya'da "Yeni Büyük Oyun", adlı
eserin tanıtımı. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*
- *Journal of Eurasian Inquiries* 10, 1 (2021):
203-208.
<https://doi.org/10.26650/jes.2021.011>

Dr. İshak Turhan tarafından 2020 yılında yazılan doktora tezinden kitaplaştırılan “*Çin’in Enerji Güvenliği Politikası: Kuşak Yol İnisyatifi ve Avrasya’da ‘Yeni Büyük Oyun’*”1 isimli çalışma, bu alana ilgi duyan araştırmacılara önemli bilgiler sunmaktadır. Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde yazar, kitabın altyapısını oluşturan teorik bilgileri neorealist bir perspektif ışığında okuyucuya sunmuştur. İkinci bölümünde Çin’in enerji politikaları güncel veriler kullanılarak analiz edilmiş olup aynı zamanda Avrasya bölgesinin önemi de değerlendirilmiştir. Son bölüm ise, Çin’in Kuşak ve Yol İnisyatifi (KvY) kapsamındaki projelerin Avrasya üzerindeki çıkarları ve etkilerini kapsayan bilgiler içermektedir. Aynı zamanda son bölüm Çin’in Rusya ve beş Orta Asya ülkesiyle gerçekleştirdiği enerji politikalarını tek tek ele almıştır.

Kitabın birinci bölümünde, Çin’in enerji güvenliğinin kavramsal çerçevesi ele alınmaktadır. Yazar, Çin’in enerji güvenliğini neorealist dış politika yaklaşımı içerisinde değerlendirmesine ek olarak Çin’in geleneksel dış politika anlayışının tarihsel, felsefi ve ekonomik temelleri ayrıntılı olarak ele almaktadır. 2000 yılı aşkın kadim bir yönetim anlayışına sahip olan Çin devlet geleneğinin hem tarihsel dönüşümlerin hem de Sun Tzu ve Konfüçyüs gibi düşünürlerin Çin dış politika yaklaşımına olan etkilerinin neorealist bir paradigma içinde sunulması oldukça dikkat çekicidir. Özellikle Deng Şiapoing ile başlayan dönemde Konfüçyüs geleneğine daha da sıkı sıkıya bağlanılmış ve Çin’in yükselmesi için fedakâr ve ülkeleri için çalışan Çin halkı yaratıldığı görülmektedir. Benzer şekilde devlet adamları da kararlı, sabırlı ve ihtiyatlı dış politika geleneğine sahip çıkarak yükselen Çin’in bir tehdit olmadığını bilakis hem Çin hem de dünya için “kazan-kazan” anlayışı içinde değerlendirilmesini sağlamaya çalışmışlardır. Çin’e yönelik hegemonya söylemlerinin artması Çin’in enerji gibi pek çok sektördeki politikalarını sekteye uğratacağının farkında olan Çin devlet başkanları ve karar alıcıları, “barışçıl kalkınma” ya da “barış içinde bir arada yaşama” politikalarını uygulamak istemektedirler. Yazar tam da bu noktada David Baldwin’in finansal devletçilik (economic statecraft) yaklaşımını Çin dış politikası üzerinden enerji güvenliğine uyarlayarak, yeni bir yaklaşım sunmaktadır. Kısaca devlet merkezli karar alma ve uygulama yöntemiyle geliştirilen ekonomik araçların Çin’in enerji güvenliği yaklaşımında “barışçıl kalkınma” dış politika anlayışının bir gereği olarak kullanıldığını ileri sürülmektedir. Çin’in ekonomik açıdan yükselmesinin Amerika tarafından bir tehdit olarak görülmesi ve buna paralel olarak ABD’nin pivot bölge paradigması ya da ticaret savaşı gibi önlemler getirmesi, Çin’in ekonomik araçları daha fazla kullanmasına neden olmaktadır. Çünkü henüz Çin, ABD askeri gücüyle karşı karşıya gelecek bir askeri kapasiteye veya kabiliyete sahip değildir. Bu da Çin’in finansal devletçilik araçlarını enerji güvenliğinin merkezine yerleştirmesine neden olduğunu göstermektedir.

Kitabın ikinci bölümünde ise, enerji güvenliğinin ne olduğu, Çin’in enerji güvenliği sorunun nasıl ve ne zaman başladığı ve hem küresel hem de Çin’in enerji üretim-tüketim ilişkilerine

1 İshak Turan, Soğuk Savaş Sonrasında Çin’in Enerji Güvenliği Bağlamında Avrasya Politikası (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı), Bolu 2020.

değ inilmiştir. Ayrıca çalışmada Rusya ve Orta Asya ülkelerinden oluşan Avrasya bölgesi vaka çalışması olarak seçilmiştir. Bu bölümde Avrasya'nın Çin'in enerji güvenliğinde denizlere bir alternatif sunup sunmayacağı ve Çin'in neden Avrasya bölgesine yöneldiği de ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Dünyadaki enerjinin yaklaşık ¼'ünü tek başına tüketen Çin, aynı zamanda ekonomik kalkınmaya paralel olarak Soğuk Savaş sonrası dönemde de enerji ithal eder hale gelmiştir. 1993'te petrol ithal etmeye başlayan Çin'in 2000'lerde de doğal gaz ve kömür ithal etmesi ve bu ithal oranının toplam enerji tüketiminde %50'yi geçmesinin dış politikada Çin'in enerji güvenliğini yaklaşımın önemli bir yer edinmesine neden olduğu belirtilmektedir. Özellikle Çin'in enerji ithalatının yaklaşık %70'ini ABD donanmasının tartışmasız şekilde üstün olduğu açık denizler veya stratejik boğazlar yoluyla gerçekleştirmesi, Çin'i alternatif enerji yolu arayışlarına yönlendirmiştir. Bu bağlamda Avrasya bölgesine hem kara ulaşımı olması hem de Çin'in kendini bu coğrafyada göreceli olarak askeri alanda daha güçlü hissetmesi, Çin'in Avrasya enerji güvenliğini dış politikasında öncelikli kılmıştır. Dahası bölgeden enerjinin güvenli olarak kabul edilen boru hatlarıyla taşınacak olması ve bölge ülkelerin ekonomik olarak Çin'in mali yardımlarına, kredilerine ve yatırımlarına ihtiyaç duyması da Çin'in işini kolaylaştırmaktadır. Ancak yazar, Avrasya bölgesinin Çin'in enerji güvenliği hususunda petrolde kısmen (yaklaşık 1/5), doğal gaz açısından ise mevcut ve planlanan projelerin hayata geçirilmesi durumunda en az 2/3'ünü bölgeden temin edebileceğini belirtmektedir. Böylece Çin'in enerji güvenliğinde doğal gaz açısından Avrasya bölgesinin yeterli olabileceği detaylı şekilde grafiklerle gösterilmektedir. Ayrıca bu bölümde Çin'in enerji yaklaşımını her ne kadar neorealist bir dış politika anlayışı içinde yürütse de bunun mevcut neoliberal sistemle uyumlu olabilmesi için milli petrol şirketlerini kullandığı belirtilmektedir. Çalışmada Çinli milli petrol şirketlerinin yönetim biçimi ve işleyişi hakkında bilgi verilerek Çin devlet yönetiminin projelerin planlanması, finansmanı ve uygulanmasına kadar her aşamadaki hâkim rolü ortaya konmaktadır. Böylece Çin'in enerji güvenliğinde serbest piyasa şartlarına hiç de uyumlu hareket etmediği görülmektedir. Birinci bölümde ortaya konan kavramsal yaklaşımların ikinci bölümde Çin'in enerji politikası yaklaşımıyla birlikte daha anlaşılır hale geldiği görülmektedir. Özellikle yazarın da belirttiği üzere, enerji güvenliğinde olmazsa olmaz üç hususun enerji yollarının güvenliği, makul fiyatlarda ve sürdürülebilir şekilde enerji satın alma durumunun Avrasya bölgesinde Çin'in beklentilerini karşılayacak şekilde ilerlediği de görülmektedir.

Yazar, kitabın sonuncu yani **üçüncü bölümünde** Çin'in enerji güvenliği yaklaşımını Avrasya üzerinden somut veriler ışığında okuyuculara sunmaktadır. Öncelikle somut veriler iki husustan oluşmaktadır. İlkinde Çin'in dış politikada nasıl neorealist bir enerji güvenliği yaklaşımı geliştirdiği örnekler üzerinden açıklanmaktadır. İkinci olarak Çin'in yeni yüzyıldaki dışa açılım projesi olan KvY ile Çin'in enerji güvenliği yaklaşımı arasındaki yakın ilişki Avrasya bölgesi üzerinden somut şekilde verilmektedir. 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olan Çin'in ticaret yapabilme koşullarının gelişmesiyle birlikte sermaye birikimindeki artışın bir taraftan Çin'in enerji güvenliği problemini artırdığı görülürken diğer taraftan da Çin'in

doğrudan dış yatırımlarını da artırmasına ve böylece Çin'in küresel bir çekim gücü haline dönüşmesine neden olduğu belirtilmektedir. Çin'in artan dış yatırımlarının artık daha sistemli ve devlet merkezli bir şekilde uygulanması zorunluluğu doğurduğu için KvY İnisiyatifinin 2013'te ilan edildiği de yazar tarafından iddia edilmektedir. Çin'in doğrudan dış yatırımlarında enerji sektörünün payının 1/3 oranında olması, Çin'in enerji güvenliğine ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Fakat dikkat çekici olan şu ki Avrasya bölgesinin Çin'in toplam dış yatırımlarında yaklaşık %5 oranında faydalanırken enerji yatırımlarında bu oranın %10'a çıktığı da görülmektedir. KvY İnisiyatifi sonrasında da Çin'in bölgedeki yatırımlarının ve enerji güvenliği yaklaşımının da benzer şekilde ilerlediği de yine rakamlarla belirtilmektedir. Çin'in KvY İnisiyatifi bağlamında Avrasya'daki enerji satın almaları veya enerji yatırımlarını artırmasının diğer bir nedeni olarak Çin'in çevresel kaygılar dolayısıyla kömür yerine daha fazla doğal gaz ve LNG ithalatına yöneleceği belirtilmektedir. Çin'in finansal devletçilik araçlarıyla gerçekleştirdiği enerji yatırımların neorealist perspektifle değerlendirilmesinin diğer bir nedeni de Çin'in doğrudan yatırım yaptığı veya satın aldığı işletmelerdeki işçilerin yarısı kadarının Çinli olması şartını koyması da örnekleriyle belirtilmektedir. Bu husus Çin'in yaptığı yatırımlardan bölge haklarının yeterince faydalanmamasına neden olmaktadır. Dahası Çin'in diğer ülkelerin kolay kolay ödeyemeyeceği kredileri cömertçe vermesi de anlaşılabilir bir durumdur. Çin, devletlerin borçlarını ödeyememesi durumunda stratejik öneme sahip maden ocaklarına veya yer altı kaynaklarına el koymaktadır. Ayrıca satın aldığı işletmelerdeki teknolojiyi de transfer ederek ülkesinin enerji çıkarma ve işletme alanındaki araştırma-geliştirme çalışmalarının hızlandırılmasına neden olmaktadır. Kısaca Çin'in, enerji güvenliğini sağlamak için dış politikada çok farklı enstrümanları kullandığı kitapta sistematik bir şekilde açıklanmaktadır.

Sonuç

Yaklaşık 5000 yıllık bir tarihi geçmişe sahip Çin, dünya siyasetinde zaman zaman önemli bir aktör konumuna yükselmiş, zaman zaman ise işgallerle anılmıştır. Çin mevcut devlet sistemini 1949 devrimiyle birlikte oluşturmuştur. Atlantik sisteminin coğrafi açıdan uzağında kalan Çin, yakın zamana kadar birçok yönüyle kapalı bir kutu görünümündeydi. Komünist bir ideolojiyle yönetilen Çin Halk Cumhuriyeti'nin kaderi, bu devletin kurucusu Mao Zedong'un ölümünden sonra ülkenin başına geçen Deng Şiaoping'in ekonomik ve kültürel politikaları değiştirmesi sayesinde değişmiştir. Dışa açılan ve Batı ile uyumlu politikalar oluşturan Çin, günümüze kadar geçen süre zarfında önemli bir aktör konumuna yükselmiş ve buna bağlı olarak birçok akademik çalışmanın merkezinde yer almıştır.

Ülkemizde ise Çin üzerine yapılan erken dönem çalışmalar 1935 yılına rastlamaktadır. Atatürk'ün direktifleriyle 1935 yılında Ankara Üniversitesinde kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde kurulan Sinoloji bölümü² tarih ve filoloji alanlarında çalışmalar yapmıştır. Fakat günümüzde, bölgeye olan ilginin ve uluslararası ilişkiler alanında yapılan çalışmaların

2 Ankara Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü/Sinoloji Anabilim Dalı, <http://www.dtcf.ankara.edu.tr/dogu-dilleri-ve-edebiyatlari-bolumu/sinoloji-anabilim-dali/>, (Erişim Tarihi: 04.03.2021)

yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında; Çin'in kendine özgü kültürü, Latin alfabesinden farklı bir alfabe kullanması, Türkiye'nin yüzünü Batı'ya dönmesi gibi sebepler sayılabilir. Bu yüzden Çin üzerine yapılan akademik araştırmalar Türkiye'deki alan literatürünün zenginleşmesine hizmet etmektedir. Dr. İshak Turan tarafından kaleme alınan **Çin'in Enerji Güvenliği** isimli eser de bu doğrultuda değerlendirilebilir. Özellikle Çin'in artan gücüne paralel olarak başlattığı Kuşak ve Yol İnişiyatifi ve bu bağlamda geliştirilen enerji politikaları, özgün kaynaklardan elde edilen güncel bilgiler ışığında sistematik bir değerlendirilmeye tabi tutularak okuyucuya aktarılmıştır. Çin açısından son yıllarda giderek önemi artan enerji ve enerji güvenliği konusundaki bilgilerin ne denli önem arz ettiği düşünüldüğünde bu çalışmanın birçok akademisyen ve uzmanlar tarafından okunup yararlanılacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

